

Uit: NRC 27 juli 2024- Liberalen, lees de brieven van Paulus- door Joost Röselaers

Onlangs overleed de liberale denker Larry Siedentop, die Paulus beschouwde als wegbereider van het liberalisme. Nu het liberalisme er niet goed voor staat, vindt Joost Röselaers in hun werk de nodige bezieling.

Europese liberalen verkeren sinds enige jaren in zwaar weer. Een breuk met het recente verleden, want decennialang leek de wereld steeds liberaler te worden. Aan het einde van de vorige eeuw werd het liberalisme bejubeld. Er was een haast vanzelfsprekend zelfbewustzijn bij. Iedereen wil toch in vrijheid leven en zich ontplooien? Iedereen wil toch ten diepste leven naar eigen aard en overtuiging? Die vanzelfsprekendheid is verdwenen. Het eens bejubelde liberalisme wordt door het boze volk ten grave gedragen. Onder liberalen merk ik een bedrukte en zelfs verongelijkte sfeer. Een gevoel van ontheemd zijn ook.

Waar staan liberalen ook alweer voor en hoe kan het gedachtegoed weer tot de verbeelding spreken? Deze tijd, waarin het conservatief-populistische geluid groeit, al dan niet verpakt in stevige religieuze verhalen (denk aan Trump die als hedendaagse messias wordt beschouwd), zet die vraag op scherp. Is de wederkomst van het liberalisme een reëel scenario?

In 2016 was Brexit een teken dat er andere tijden aanbraken. Ik maakte het van nabij mee als predikant van de Nederlandse Kerk in Londen. De uitslag van het referendum bracht bij mij en mijn omgeving een schok teweeg. Ik besepte daarna dat ik in een liberale bubbel leefde in Londen, want alle mensen die ik sprak waren tegen het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie. Maar de meerderheid van de Britten stemde voor.

Eenzelfde schok ervaar ik bij de beëdiging van het nieuwe kabinet in Nederland. Veel van waar liberalen voor staan – cultuur, wetenschap, diplomatie – wordt hardhandig aangepakt. Waarom wijzen burgers en politieke partijen liberale waarden als vrijheid en verdraagzaamheid en verworvenheden op het gebied van kansengelijkheid en emancipatie af? En waarom is het waardevol om dat te verdedigen?

Begin juli was ik in Londen om de uitvaartdienst te leiden van Larry Siedentop, emeritus hoogleraar politieke ideeëngeschiedenis aan de Universiteit van Oxford en een van de belangrijke denkers over het liberalisme. Hij heeft mijn liberale denk- en geloofswijze gevoed. Siedentop was een liberale kosmopoliet bij uitstek. Hij voelde zich op vele plekken thuis en met name in Nederland. Niet alleen omdat hij Nederlandse wortels had, maar vooral omdat Nederland volgens hem al eeuwenlang een warme verdediger is van het liberalisme. Nederland had wat dat betreft een bijzondere verantwoordelijkheid te vervullen in onze tijd.

De uitvaartdienst en de voorbereiding daarop zorgden voor een kentering in mijn gevoelens van bedrukt zijn door populistisch succes. Lang zag ik het niet meer zitten maar de boeken van Siedentop lieten mij zien wat de weg vooruit is voor liberalen. Dat begint met zelfkritiek. Want is het niet zo dat liberalen hun neergang deels aan zichzelf te danken hebben? De liberale belofte van vrijheid hebben we immers voor lang niet iedereen kunnen waarmaken. Denk aan mensen die twee banen hebben maar niet rondkomen, die te maken hebben met hardnekkige discriminatie of die de snelle ontwikkelingen niet kunnen volgen.

Op een fundamenteeler niveau zijn liberalen de afgelopen decennia vergeten wat hun ideologische wortels zijn. Liberalen verdiepen zich niet meer in de herkomst van hun

gedachtegoed. Siedentop heeft liberalen daar altijd sterk tegen gewaarschuwd. Liberalisme kan als het loskomt van zijn wortels verworden tot een plat individualisme en een doorgeschoten marktdenken. „Het economisch denken heeft het liberalisme misvormd”, aldus Siedentop. Dan is er geen gedeelde morele grond meer, alleen nog (financieel) eigenbelang.

Tijdens de uitvaartdienst van Siedentop las ik een gedeelte uit de brief van Paulus aan de Galaten voor. Paulus staat niet bepaald bekend als liberaal. Voorvechters van vrouwenrechten of lhbtv-vrijheden zullen niet snel met Paulus hun gelijk halen. Toch was uitgerkend Paulus voor Siedentop de wegbereider van het liberalisme. Want Paulus had een voor zijn tijd revolutionaire gedachte. Hij schreef aan de Galaten: er is geen jood of slaaf meer. Geen man of vrouw. Wij zijn allen één en gelijk.

Is dat even een pijnlijke les voor liberalen die de afgelopen decennia soms zelfgenoegzaam en achteroverleunend in het comfort van de macht dachten dat ze weinig te vrezen hadden: herbronnen bij Paulus.

Het zou zomaar een nieuw begin kunnen zijn. Want deze revolutionaire gelijkheidsgedachte van Paulus was het begin van beginselen die vele eeuwen later door liberalen werden geclaimd alsof ze er het patent op hadden. De liberaal moet terug naar de studietafel en de oude woorden weer leren spellen. Want de liberaal van nu staat open voor hokjesgeest en laat zich verleiden tot gemakkelijk vijanddenken: ‘wij verlichte liberalen zijn gelukkig niet zoals zij, bekrompen nationalist’. Nee, zegt Paulus, u bent allen één!

Het liberalisme hoeft niet te sterven. Maar het zal wel zijn oude principes van gelijkheid en vrijheid opnieuw moeten verankeren. Siedentop raadt de Bijbelse brieven van Paulus aan. De woorden van Paulus waren meer dan troostende woorden bij Siedentops uitvaart. Hij reikte met de keuze voor die tekst een sleutel aan voor liberalen die naar een opening zoeken. En ook ik zeg amen tegen die woorden van Paulus opdat het liberalisme leve.